

Herr Agrells resor och upptäckter

Torbiörnsson, Tore

78 D d b Br. 1908

National Library
of Sweden

1908

Handwritten
Agrells
(7M)
1908

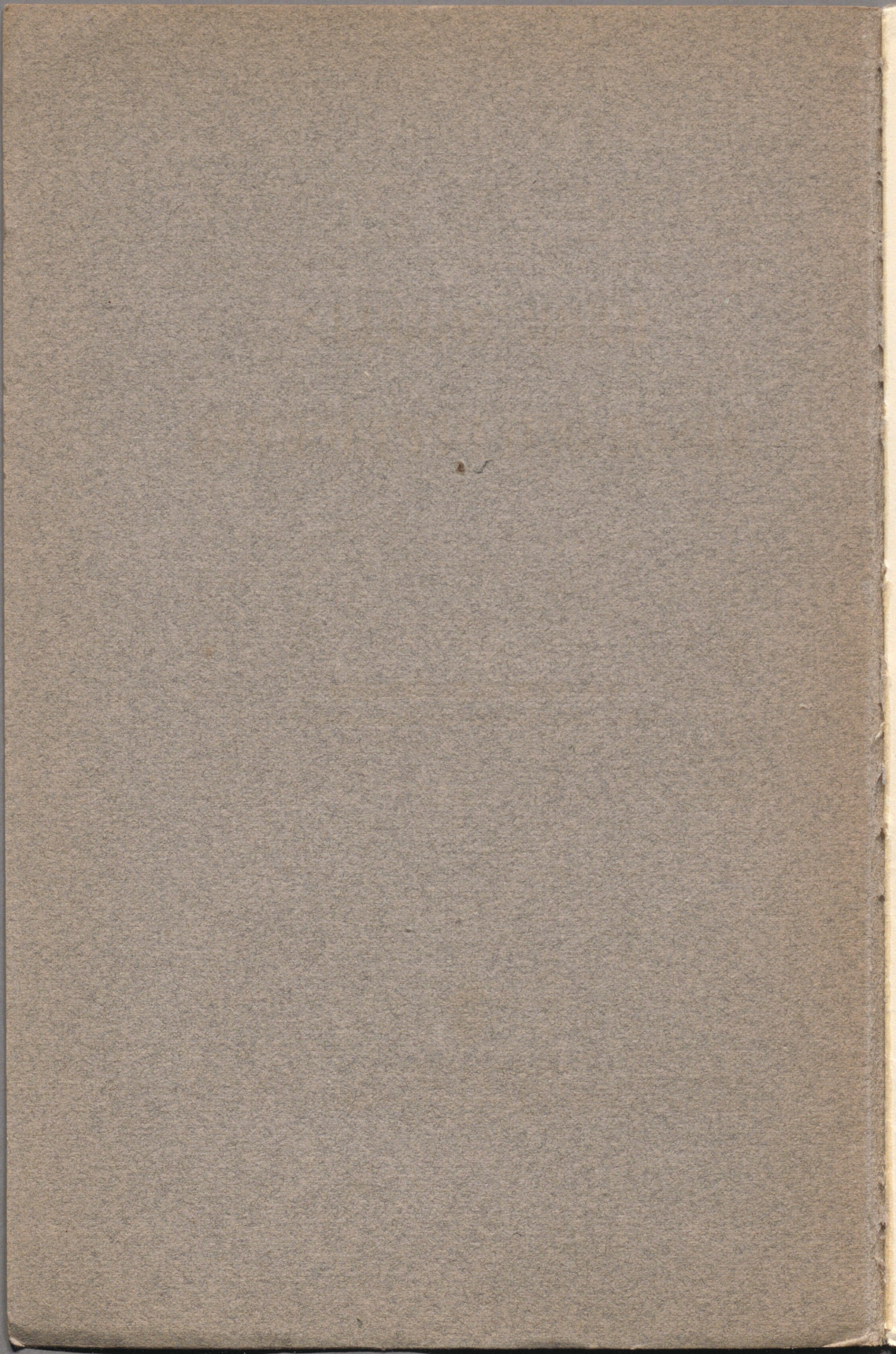
HERR AGRELLS
RESOR OCH UPPTÄCKTER

AV

D:R TORE TORBIÖRNSSON
DOCENT I SLAVISKA SPRÅK VID UPSALA UNIVERSITET

UPPSALA & STOCKHOLM
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
(I DISTRIBUTION)

HERR AGRELLS
RESOR OCH UPPTÄCKTER

AV

D:R TORE TORBIÖRNSSON
DOCENT I SLAVISKA SPRÅK VID UPSALA UNIVERSITET

UPPSALA & STOCKHOLM
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
(I DISTRIBUTION)

FERRIS A. GRIFFIN

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

UPPSALA 1908

ALMQVIST & WIKSELS BOKTRYCKERI-A.-B.

I min skrift »*Slaviska språk i Lund*» har jag dels lämnat en jämförande översikt av min och Lic. Agrells kompetens för lärarplatsen i slaviska språk i Lund, dels avtryckt alla de handlingar, som äro av vikt för frågan.

Mot denna min objektiva framställning av fakta har hr Agrell, sedan han först uttalat sig i Upsala Nya Tidning den 12 febr., riktat en broschyr med titeln: »*Lefvande språkkunskap — och den abstrakte lingvisten. Praktisk undervisning i slaviska språk vid Lunds universitet — eller docent Torbiörnsson? En uppgörelse med en granskare*». — Det ogenerade sätt, på vilket hr Agrell i denna skrift handskas med fakta, och den ton, han finner tillständigt använda, göra hans skrift ej förtjänt av något bemötande från min sida.¹ Ett bemötande är också överflödigt i de allra flesta punkter, enär var och

¹ Vissa insinuationer i hr Agrells skrift har jag redan tillbakavisat i Upsala Nya Tidning för den 24 febr. i ett beriktigande, som jag här avtrycker:

Man har sagt mig, att vissa av uttalandena i hr Agrells skrift skulle insinuera, att jag i ämbetsinlagor, privatbrev m. m. skulle antytt på förhållanden i hans privata liv. Man har också sagt mig, att dessa hr Agrells insinuationer, hur besynnerligt det än låter, på vissa håll skulle ha vunnit tilltro.

Med anledning härav får jag offentligen förklara, att jag varken i ämbetsinlagor eller privatbrev o. dyl. på något sätt berört hr Agrells privatliv eller enskilda förhållanden. Av min skrift framgår, att jag genom Finska Ångfartygs Aktiebolaget samt genom utrikesministeriet kontrollerat hans resor. Något annat har jag ej inlåtit mig på.

en, som intresserar sig för frågan, av min ovannämnda skrift kan se, att hr Agrell dels meddelar oriktiga fakta, dels ställer riktiga fakta i orätt sammanhang eller falsk belysning.

Då emellertid flertalet läsare ej äro tillräckligt hemmastadda på det slaviska området för att till sin rätta halt värdera vissa av hr Agrells uttalanden om hans egna »upptäckter» eller »omfattande undersökningar», så har jag ansett mig böra egna några av dessa uttalanden en närmare, om ock kortfattad, granskning.

I sammanhang härmed meddelar jag också några beriktiganden till hans egna uppgifter om sina resor m. m. dyl.

* * *

Herr Agrell bekräftar vad jag i min skrift (sid. 6) påpekat angående hans licentiatavhandling, nämligen att prof. Loś ej haft tillfälle se den utan endast genom muntligt samtal har kännedom om den uppgift, som hr A. i sin nämnda avhandling gjort till föremål för undersökning.

Herr Agrell meddelar, att de till grund för hans föredrag över genitiven i polskan liggande anteckningarna voro utförligare än föredraget. Detta är ju ej något märkvärdigt. Det gäller väl om föredrag eller referat i allmänhet.

* * *

Genitivus sg. mask. i polskan.

Hr Agrell vänder sig mot följande yttrande i min broschyr: »Vad genitiven hos maskulina i polskan beträffar, så är detta för dem, som endast lära sig polska för att läsa språket (och något annat har väl ej avsetts med hr Agrells lektioner), *en fråga av mycket ringa såväl praktisk som teoretisk betydelse.*» (Här kursiverat.) Av detta yttrande drar hr A. den slutsatsen, att jag

ej skulle ha märkt, att vissa ord »kunna anta bägge ändelserna för den händelse de ha två skiftningar i sin betydelse». Slutsatsen är ologisk, och dessutom borde väl hr Agrell ha observerat, att i Soerensens grammatik, som jag citerar, finnas anförda några sådana ord, t. ex. *wieczór* 1) 'afton', gen. *wieczora* och 2) 'soaré', gen. *wieczoru*. Ytterligare exempel härpå finnas hos *Kryński* (tredje uppl., sid. 56). Jag har alltså ingen anledning att återtaga eller ens modifiera mitt yttrande, detta så mycket mindre som utgångspunkten ju varit hr Agrells lektioner åt dem, som för ett cum laude behöva läsa c. 30 sidor polsk text.

Av hr Agrells framställning ser det ut, som om det vore han som gjort upptäckten, att valet mellan *-a* och *-u* i flertalet fall beror på betydelsen. Alldeles oavsett att enligt Soerensens framställning betydelsekategorierna jämte annat framhävas såsom avgörande, så kan väl inte hr Agrell vara okunnig om att t. ex. *Kryński* i sin på polska skrivna grammatik *endast framhåller betydelsekategorierna* såsom för denna fråga avgörande. Då hr Agrell tycks tillskriva sig förtjänsten av att ha upptäckt även denna sak, så tillåter jag mig att referera *Kryńskis* framställning, se *Kryńskis* polska grammatik, första uppl. (år 1897) sid. 50 ff. och tredje upplagan (år 1903) sid. 53 ff. (Jfr också äldre polska filologers framställning av saken.)

Sedan *Kryński* först inledningsvis påpekat att ändelserna *-a* och *-u* ursprungligen tillhört olika deklinationsmönster, som numera i polskan sammanfallit, varvid somliga kasus ha det ena mönstrets ändelser, andra kasus det andra mönstrets ändelser, återigen andra kasus (däribland gen. sg.) ha dubbelformer, fortsätter han: »Numera har man strängt taget ingen fullständigt formulerad regel, som anger vilka substantiv som i gen. ha ändelsen *-a* och vilka som ha *-u*. Man kan emellertid tillnärmelsevis bestämma de nya grundsatser, av vilka vi låta oss ledas i vårt val mellan *-a* och *-u*, näm-

ligen: substantiv, som beteckna särskilda varelser eller isolerade självständiga föremål, ha ändelsen *-a*; namn på abstrakta begrepp ha ändelsen *-u*.» Denna allmänt formulerade regel utför Krynski vidare i detalj på följande sätt:

I. På *-a* ändas:

- 1) namn på personer och djur;
- 2) namn på enstaka föremål, redskap och husgeråd samt kroppsdelar; diminutiver;
- 3) namn på mått, vikter, penningar, spel (lekar) och danser samt månader;

II. På *-u* ändas (utom dem som ursprungligen hade *-u*):

- 1) abstrakta ord;
- 2) kollektiver (ord betecknande massa eller föremål, hos vilka man kan urskilja smådelar); namn på veckodagar;
- 3) främmande ord med olika betydelser (ej levande varelser). — På alla dessa betydelsekategorier ger Krynski talrika exempel, sammanlagt närmare 200.

Därefter redogör Krynski för genitivbildningen i geografiska namn (länder, städer, byar och floder), av vilka några ha *-a* (företrädesvis inhemska polska ord), andra *-u* (företrädesvis främmande ord).

Slutligen anföres ett antal exempel på ord, som ha olika betydelser och därvid i ena fallet ha *-a*, i andra fallet *-u*.

Jämför man med Krynskis framställning hr Agrells yttranden i U. N. T. och i »Lefvande språkkunskap» (sid. 18), skall man finna, att flera av hr Agrells exempel återfinnas hos Krynski, och att alla hr Agrells betydelsekategorier äro tagna från Krynski. Om hr Agrell har för avsikt att av tryck utgiva sin materialsamling, så bör han tydligen ej ge sig sken av att ha upptäckt hela denna historia om betydelsekategorierna, ty då kommer han att bli beskylld för plagiat.

Det torde väl vara överflödigt att särskilt anmärka, att jag vid min undervisning (proseminarium och privatlektioner) ej blott själv haft anledning använda utan även givit mina elever hänvisning till Krynski vid grammatiska frågor av varjehanda art. Arbetet finns även citerat i mina avhandlingar i slaviska språk. — Vad Soerensens grammatik beträffar, så har jag å det ifrågavarande stället i »Slaviska språk i Lund» hänvisat till den, ej emedan jag till alla delar godkänt just framställningen av gen. sg., utan emedan nybörjare naturligtvis ej kunna läsa Krynskis på polska skrivna grammatik och emedan Soerensens är den utförligaste och bästa på tyska skrivna polska grammatik. Den meddelar i vissa partier så rikhaltigt material, att t. o. m. polacker ha anledning att rådfråga den, enligt vad prof. Rozwadowski muntligen omnämnt för mig under min vistelse i Krakau. Detta gäller formläran och i synnerhet läran om verbet. Att den skulle på alla punkter vara felfri, vill naturligtvis ingen påstå. Så är bland annat det lilla, som här och där är anfört ur ljudläran och språkhistorien, i väsentliga punkter förfelat. — I alla händelser karakteriserar man ej ett sådant arbete på det sätt, som hr Agrell funnit tillständigt göra, och särskilt är hr Agrells framhävande av sin egen förträfflighet gent emot Soerensens ofullkomlighet helt enkelt opassande, särskilt om man betänker, att hr Agrell till allra största delen öst sin visdom från Krynski, d. v. s. gjort sig skyldig till plagiat.

* * *

Verbets aktionsarter.

Var och en, som om också blott i obetydlig mån gjort bekantskap med ryska eller polska, vet vilken viktig och genomgripande roll verbets aktionsarter (eller aspekter) spela i såväl formellt som semasiologiskt

avseende. Men huvudvikten ligger här ej alldeles på det håll, hr Agrell i U. N. T. eller i »Lefvande språkkunskap» särskilt framhållit.

Först några (polska) exempel för att förtydliga, vad det här är fråga om.

Perfektiv aktionsart:	Imperfektiv aktionsart:
fut. <i>zapisze</i> skall anteckna	pres. <i>zapisuje</i> antecknar
» <i>oprawi</i> skall inbinda	» <i>oprawia</i> inbinder
» <i>wiedzie</i> skall vilseleda	» <i>wodzi</i> vilseleder
» <i>westchnie</i> skall sucka	» <i>wzdycha</i> suckar
» <i>dotrze</i> skall nå	» <i>dociera</i> når
» <i>zetrze</i> skall avtorka	» <i>ściera</i> avtorkar
» <i>przemoże</i> skall övervinna	» <i>przemaga</i> övervinner

Man kan ej läsa en enda sida rysk eller polsk text eller föra ett samtal av enklaste slag utan att ha gjort skillnaden mellan dessa båda betydelsekategorier, vilka äro genomgående för så gott som alla verbets former, fullt klar för sig. För denna betydelseskilnad liksom för de olika formernas stambildning samt för de ljudförändringar, som här komma i betraktande, redogöra de olika grammatikerna utförligt och klart. Här råder i de bästa och allmänt använda grammatiska handböckerna intet virrvarr — såvida det ej däri kan inläggas av en oskicklig och virrig undervisare.

De ovan anförda verben äro alla sammansatta med preposition (*za-*, *o-*, *u-*, *wz-* el. *wez-*, *do-*, *ze-* el. *z-*, *prze-*) och exemplifiera några af de olika sätt, varigenom hos ett sammansatt verb skillnaden mellan perfektivitet och imperfektivitet i språket fått sitt formella uttryck. — De motsvarande enkla verben uttrycka naturligtvis också (för så vitt de finnas) olika aktionsarter, t. ex. pres. *wiedzie* (imperfektiv): pres. *wodzi* (iterativ).

Om man till presensformen *pisze* 'skriver' skall bilda futurum, så måste man sammansätta verbet med en preposition: *napisze* 'skall skriva'. Andra exempel

på dylika bildningar äro *idzie* 'går': *pójdzie* 'skall gå'; *głosi* 'förkunnar': *ogłosi* 'skall förkunna', *dziata* 'gör': *zdziała* 'skall göra' o. dyl.

Nu har man inga allmängiltiga regler för vilken preposition som i varje särskildt fall vid ett sådant verb skall användas för att endast åstadkomma ändring i verbets aspekt, varför man i de flesta fall är hänvisad till språkbruket. Detta är ju i och för sig en viss olägenhet, men det utgör intet avsevärt hinder vid *läsningen*. Man kan läsa tusentals sidor rysk eller polsk text, ja t. o. m. »30 gånger laudaturskursen i slaviska språk för licentiatexamen» utan att på förhand känna till, med vilken preposition ett osammansatta verb bildar sitt motsvarande perfektiv.

Nu rör sig, så vitt jag förstått hr Agrell rätt, hans licentiatavhandling just om den roll, som de olika prepositionerna i detta avseende ha.¹ Var och en förstår genast, att detta, särskilt för nybörjaren (100 eller 250 sidors text), är en fråga av vida mindre vikt än motsättningen mellan *zapisze* och *zapisuje* o. dyl., för vilken jag ovan redogjort. Man skulle därför kunna säga, att det är viktigast att veta, på vilket sätt ett perfektivt verb bildar sitt motsvarande imperfektiv, eller med andra ord att iterativstammarnas bildningssätt är det viktigaste.

Det är också oriktigt, då hr Agrell säger, att i detta avseende (d. v. s. rörande valet av preposition) råder virrvarr i de tillgängliga handböckerna. I det stora hela taget lämna de olika handböckerna samma uppgifter. De relativt få fall, då olika uppgifter av olika källor lämnas, bero på varjehanda omständigheter, av

¹ Hr Agrell har bl. a. också »upptäckt» den triviala satsen, att ett och samma verb vid sammansättning med olika prepositioner får olika betydelse (jfr t. ex. svenska *tala* i motsats till *betala*, *förtala*, *omtala* o. dyl.). Han har vidare »upptäckt» det sedan gammalt kända förhållandet, att om ett enkelt verb har två olika betydelser, så bildas de motsvarande perfektiven ofta med olika prepositioner.

vilka hr Agrell nämnt en: olika betydelse hos det enkla verbet (en sak som varit känd långt innan hr Agrell började studera slaviska språk). Därjämte får man komma ihåg, att även på detta område som bekant olika dialekter ej visa full överensstämmelse med varandra. Slutligen kunna naturligtvis verkligen felaktiga uppgifter på en eller annan punkt föreligga. Men sådant gäller om grammatiska eller lexikaliska uppgifter för vilket språk som helst, utan att därför något tal om virrvar kan anses befogat.

Och elevintygets uttryck är så mycket mera obefogat, som det användes inte endast om denna sist berörda detalj vid perfektivbildningen, utan hänför sig till alla de i intyget nämnda grammatiska frågorna: «Så rörande presensbildningarna och deras ljudförändringar, rörande genitiven hos maskulina i polskan (-a eller -u) samt framför allt om bildandet av de perfektiva verben i ryska och polska, dessa språks största egendomligheter. Allt frågor av största praktiska betydelse, som genom virrvarret och ofullständigheten i lexikografi och deskriptiv grammatik för en nybörjare eljest skulle vara omöjligt att nöjaktigt inhämta». Ett sådant uttalande inger intet vidare förtroende till hr Agrells »stora pedagogiska talang», och ju mer hr Agrell skriver, dess mer visar sig den verkliga naturen hos hans »pedagogiska talang», vilken väsentligen tycks bestå i att göra huvudsak till bisak och bisak huvudsak, något som mycket bjärt framträder på talrika ställen i hans broschyr »Lefvande språkkunskap», kanske tydligast, då han avtrycker de av mig tolkade ryska stroferna.

* * *

Herr Agrells utländska resor.

Vad hr Agrells långa utredning om de felaktigt angivna tiderna angår, så hänvisar jag till min objektiva framställning sid. 7 f. och sid. 24 noten. Av sistnämnda

ställe framgår, att jag till grund för beräkningen lagt hr Agrells egna uppgifter i hans reseberättelse, nämligen att hr Agrell vartdera av åren 1900, 1901 och 1902 vistats å utländsk botten *maj—okt.* Då hr Agrell i denna sin reseberättelse underlåtit att angiva varje resas längd i *antal* månader och då en uppgift *maj—okt.* enligt hr Agrells beräkningsmetod kan variera mellan 4—6 månader, så har jag med tillhjälp av officiella handlingar och bestyrkta uppgifter från vederbörande verifierat och kontrollerat tiderna. Det har härvid visat sig, att de båda resorna 1900 och 1902 vardera i runt tal omfattat 5 månader, resan 1901 endast 4 månader (se närmare min broschyr, sid. 7 f. och sid. 24 f.). Då nu till hr Agrells ansökningshandlingar finns bifogat ett intyg av prof. Lundell, där de 3 resorna anges till vardera ett halvt år, så har jag endast påpekat ett faktum, då jag säger, att hr Agrell angivit sin utrikes vistelse med 4 *månader för mycket.* Härvidlag är det fullkomligt likgiltigt, om prof. Lundells intyg insänts i september eller med de övriga ansökningshandlingarna i november. Intygets innehåll härstammar från hr Agrell själv, det har medföljt handlingarna och blivit åberopat. Och slutligen kan jag meddela, att jag från Kanslersämbetet erhållit avskrift därav i samband med övriga avskrifter av hr Agrells ansökningshandlingar.

Vid min beräkning över varje resas längd har jag utgått från för hr Agrell själv gynsammast möjliga tider. Då jag alltså ej kunnat konstatera dagen för avresan år 1902 (emedan hr Agrell det året väl ej tagit vägen Stockholm—Petersburg), har jag tolkat hr Agrells egen uppgift *maj—okt.* på det sättet, att jag angivit avresan till 1 maj. Nu förklarar hr Agrell sig missnöjd härmed och meddelar, att han fått pass och rest redan i april. (Detta skulle kompensera den felaktiga uppgiften *okt.* i st. f. *sept.* 1901.) Hr Agrell vinner ej många dagar på detta beriktigande, ty det slaviska semi-

nariets protokoll visar, att han var närvarande i seminariet å sammanträdet den 23 april 1902.

Slutligen kan jag tillägga, att hr Agrells uppgift c. $2\frac{1}{2}$ år (i Svenska Dagbladet den 3 jan.), vilken uppgift hr Agrell i sitt å mina besvär ingivna svaromål (vilket jag ännu ej fått tillfälle taga kännedom om) förklarar bero på ett tryckfel, omöjligen låter sig på detta enkla sätt bortförklara, vilket tydligen framgår av den i samma tidningsartikel några rader längre ner befintliga närmare utredningen angående de $2\frac{1}{2}$ åren: »varje resa jag företagit har i medeltal omfattat $\frac{1}{2}$ år, den första var kortare, den sista längre». Alltså: 5 resor på i medeltal $\frac{1}{2}$ år vardera, det gör $\frac{5}{2}$ eller $2\frac{1}{2}$ år. Här har hr Agrell räknat alldeles rätt.

Om synnerligen stor oförsynthet vittnar följande uttalande av hr Agrell: »Samma metod har doc. T. använt, räknar man antalet namn på månader får man t. ex. hans vistelse i Ryssland till 20 månader i stället för 18».¹ Jag har visserligen angivit resorna med begynnelse- och slutmånad, men jag har ej nöjt mig härmed utan vid varje uppgift tillfogat *antalet* månader.

¹ Ett härmed i hög grad likartat uttalande föreligger av prof. Clason i hans den 23 jan. 1908 daterade och till Humanistiska Sektionens i Lund protokoll den 6 febr. bifogade utlåtande, där det heter:

»Vad särskilt undervisningen i slaviska språk angår, så skulle Lunds universitet redan sedan våren 1906, ehuru då ännu intet anslag därtill var givet, haft till sitt förfogande en lärare däri — född och uppfostrad i Ryssland, numera naturaliserad svensk och svensk filosofie doktor med slaviska språk till huvudämne samt av vederbörande professor därtill rekommenderad — om ej klagen, som vid ett besök i Lund i maj s. å. [— *en tid alltså, då han enligt sin meritförteckning och sin tolkning av liknande handlingar befann sig på resor i Tyskland och Österrike* —] av mig och kolleger underrättats om våra planer därutinnan, genom sitt omedelbara uppträdande mot denne avskräckt honom från att fortfarande ställa sig till vår disposition. Vi skulle eljes åtminstone tre terminer tidigare haft den så behövlige undervisningen i ämnet.» (Kursiveringen är gjord av mig.) Jfr följande sida samt Exkursen, sid. 19 ff.

Ja, än mer. Mina båda resor till Ryssland omfattade 10 och $8\frac{1}{2}$ månader ($10\frac{1}{2}$ och 8 är tryckfel), men då i den förra tiden fattas 7, i den senare 4 dagar, så har jag vid hopsummernigen angivit dem till »18 månader» eller »något över 18 månader», jfr prof. Lundells intyg i aug. 1907 och mina till Kanslersämbetet inlämnade besvär samt »Slaviska språk i Lund», sid. 7.

Med anledning av prof. Clasons insinuation (se noten å föreg. sida) meddelar jag först data för mina resor 1905—1906: Göteborg (15 juni), Köpenhamn (15—17 juni), Berlin (17 juni—1 juli), Leipzig (1—9 juli), Prag (9 juli—15 jan.), Krakau (15 jan.—13 maj), Lund (14—16 maj). Efter 4 månaders vistelse i Krakau avreste jag därifrån den 13 maj, kom till Malmö förmiddagen den 14 och till Lund eftermiddagen samma dag, träffade prof. Clason den 15 och avreste från Lund den 16 på morgonen. — Så utförligt har jag naturligtvis ansett det överflödigt att i min meritförteckning redogöra för mina resor, men man jämföre min uppgift i »Slaviska språk i Lund», sid. 7 (»Krakau jan. 1906—maj 1906 — 4 månader»), Lika tydligt är mina resors omfattning angiven i de till ansökningshandlingarna bifogade meritförteckningarna. — Under sådana förhållanden kunde man ha rätt att fordra av prof. Clason, att han betänkte sig något, innan han i ett offentligt under ämbetsmannans ansvar avgivet utlåtande ger uttryck åt en på heder och ära gående insinuation.

Prof. Clason beklagar sig över att d:r Stenbock ej velat »ställa sig till vår disposition». ¹ Ännu så sent som våren 1907 hade prof. Clason ej förlorat alla förhoppningar på d:r Stenbock. I november 1907 uppmanade prof. Clason skriftligen doc. Almquist att söka platsen, men förgäves. Antagligen var prof. Clason då ännu ej så övertygad om hr Agrells lämplighet. Först sedan

¹ Med denna minst sagt egendomliga insinuation syftar prof. Clason på att jag och hr Agrell uppträdde som extraopponenter vid d:r Stenbocks disputation.

hr Agrell för prof. Clason blivit ultimum refugium, ha hr Agrells aktier i prof. Clasons ögon stigit. Det egendomliga är också, att prof. Clasons tre kandidater Stenbock (lingvist), Almquist (historiker), Agrell (lektionsgivare och skald) för övrigt ej hava något annat gemensamt än att ej heta Torbiörnsson.

* * *

Vad elevintygets uppgift om att hr Agrell skulle ha givit lektioner åt minst 75 % av examinanderna under åren 1901—1905 beträffar, så är det ju tydligt att min kritik av uppgiften väsentligen avser att klargöra totalantalet examinander, ty en uppgift 75 % är vilseledande (även om i och för sig riktig), så länge man ej vet *av vilket antal det utgör så stor procent*, liksom en uppgift *maj—okt.* är vilseledande, om ingen upplysning lämnas om *antalet månader*. Antalet 17 elever (av 33) har jag med tydlig reservation mot möjliga misstag angivit.¹ Om antalet elever under 5 års tid varit 17 eller 26, spelar i detta sammanhang en ytterst obetydlig roll: i förra fallet är det i medeltal mellan 3 och 4; i senare fallet åter 5 per år.

I detta sammanhang vill jag påpeka en annan oriktig uppgift i elevintyget, nämligen att hr Agrell de nämnda åren skulle under läsetermin ha givit i medeltal 3 à 5 lektioner dagligen. — Tar man medeltalet av detta medeltal, d. v. s. 4 lektioner om dagen, och räknar arbetsåret till 6 månader med 25 arbetsdagar i var månad, så skulle antalet lektioner per läsår bli c. 600 (*sexhundra*). — Härmed stämmer ej vad hr Agrell i »Lefvande språkkunskap» själv uppgivit om sin lektionsverksamhet. Här anger hr Agrell elevantalet (d. v. s. examinander) under 1901—1905 till 26. Om vi

¹ Enligt hr Agrells meddelande i »Lefvande språkkunskap» var elevantalet i stället 26. Det är alltså en god del examinander som vid sin examensanmälan ej uppgivit, att de tagit lektioner för hr Agrell, möjligen beroende på att de tagit så få lektioner, att de ej brytt sig om att nämna om dem.

nu räkna att hr Agrell givit lektioner åt lika många, som ej avlagt examen eller som ej varit studenter, så skulle hela antalet elever de nämnda åren varit c. 50 (d. v. s. i medeltal 10 per år), en siffra som väl ej ens hr Agrell kan anse vara för lågt tilltagen. Antaga vi vidare, att alla dessa 50 lektionanter för hr Agrell genomgått fullständig kurs (vilket dock hr Agrell medger, att ej alla ha gjort), d. v. s. tagit c. 25 lektioner (= medeltalet av hr Agrells egen uppgift 20 à 30 lektioner), så skulle alltså hr Agrell enligt denna för honom själv synnerligen gynsamma beräkning givit c. 250 (*tvåhundrafemtio*) lektioner per läsår.¹ Eleventygets uppgift är alltså vida mer än dubbelt så stor som det ur hr Agrells egna uppgifter beräknade, och sannolikt minst 3 gånger så stor som det verkliga antalet lektioner. — Detta kan ju realiter sett vara tämligen likgiltigt, då väl ingen mer än hr Agrell och somliga av hans anhängare (däribland prof. Clason) kunna fästa avseende vid privatlektioner, då det är fråga om tillsättning av en akademisk befattning. Men jag har anført det för att lämna prov på, i hur hög grad hr Agrells uppgifter äro otillförlitliga och vilseledande.

Ett annat exempel på hr Agrells otillförlitlighet i faktiska uppgifter meddelar jag här på grund av dess kuriositet. I »Lefvande språkkunskap», sid. 13, anför hr Agrell bland sina »meriter« i fråga om undervisning i polska följande: »Har (4 à 5 timmar) föreläst en svår kirurgisk avhandling (c:a 30 sidor) för en med. lic.» [Vid sidan härav anför hr Agrell, att jag av samma polska avhandling föreläst 1½ sida; »1 à 2 timmars göra»]. — Härmed förhåller sig på följande sätt. Våren 1903 (således innan jag ännu haft tillfälle vara i Polen)

¹ Detta utgör 1⅔ lektion om dagen eller 10 i veckan (i stället för eleventygets 4 per dag eller 24 i veckan). Jfr härmed O. P:s uppgift i Stockholms Dagblad den 29 dec. 1907: »Han har i Upsala i så hög grad haft den praktiska undervisningen i slaviska språk om hand, att hans dag varit överfylld av lektioner». (Här kursiverat).

bad mig med. lic. Gustaf Wennerström (numera lasarettsläkare i Söderhamn) om hjälp med tolkningen av en på polska skriven uppsats. Jag översatte för honom ett stycke, *men hänvisade honom* efter en stunds arbete (uppgiften »1 à 2 timmar» får stå för hr Agrells räkning) *till hr Agrell*, som vistats i Polen någon tid (under somrarna 1901 och 1902) och som jag därför antog skulle kunna översätta den kirurgiska texten med något större lätthet än jag. Sedan har jag ej haft anledning reflektera häröver, förrän jag av hr Agrells broschyr finner, att han ej blott upptagit denna struntsak bland sina meriter (vilket ju är hans ensak och troligen beror på att hans meriter överhuvud äro något magra) utan även, mig oåtspord, bland mina. — Nu har dr Wennerström varit vänlig att på min begäran sända mig sitt exemplar av avhandlingen i fråga. Den är författad av Witold Horodynski och Waclaw Maliszewski och har titeln »O ranach serca» (»Om hjärtsår») samt är tryckt 1899 i N:o 22 av den i Warschau utgivna medicinska veckotidskriften »Medycyna». Uppsatsen upptager där sidorna 528—544 (alltså 17 sidor i stället för de av hr Agrell angivna 30). Därtill kommer, att de sista sidorna ännu i dag äro ouppskurna och alltså ej av hr Agrell kunnat översättas (de upptaga några tabellariska översikter över litteratur i ämnet, mest tysk). Återstå de 13 första sidorna, av vilka jag enligt hr Agrells uppgift översatt $1\frac{1}{2}$ sida. De övriga c. 11 sidorna äro alltså *maximum* av vad hr Agrell under de 4 à 5 timmarna kunnat översätta. Om nu hr Agrell översatt dessa 11 sidor, så har han i alla händelser i sin broschyr angivit i det närmaste 3 gånger för stort sidantal. Det är kanske inte bara en egendomlig tillfällighet som gör, att denna uppgift alltså är ungefär lika många gånger för stor som elevintygets uppgift om medeltalet lektionstimmar per dag.

Att mot en medsökande utslunga insinuationer och beskyllningar för okunnighet tycks hr Agrell finna alldeles i sin ordning (jfr. hans uttalanden i sammanhang med genitiven i polskan och de perfektiva verben), men han har förbisett två ej så alldeles oviktiga saker: *beskyllningarna skola bevisas och kompetensen hos den som gör dem skall styrkas*. I båda dessa avseenden sakna hr Agrells beskyllningar (som väl av ovanstående otvetydigt framgår) de mest elementära förutsättningar för sin raison d'être. — Hr Agrells omdöme om mig från 1899, då han som nykommen student och yngste recentior i sin nation tog några lektioner för mig, är ju endast så till vida av psykologiskt intresse, som det visar, att hr Agrell redan då hyllade satsen, att eleverna skola ge läraren betyg och ej tvärtom.

* * *

Hr Agrell har i sina ansökningshandlingar lämnat en massa vilseledande och direkt oriktiga uppgifter, så angående:

- 1) omfattningen av sin undervisningsverksamhet
- 2) beskaffenheten av det som på lektionerna meddelats;
- 3) tiden för de utländska resorna.

Därtill komma ganska egenartade uppgifter om »omfattande undersökningar» och »upptäckter», vilka ej i verkligheten ha sin motsvarighet; och slutligen också åberopande av omdömen från utländsk sakkunnig, vilka aldrig förelegat.

Så vitt jag har mig bekant, är det något alldeles enastående, att en sökande till akademisk befattning på detta sätt med fingerade värden sökt stödja sina anspråk.

Härmed anser jag all diskussion med hr Agrell från min sida avslutad.

* * *

Exkurs.

Jag har ovan sid. 12 noten (jfr s. 13 f.) meddelat prov på prof. Clasons sätt att i strid mot de offentliga handlingar, han själv åberopar, lämna oriktig framställning av fakta. — Detta yttrande av prof. Clason är ej enastående. På flera ställen lämnar han oriktiga och vilseledande relationer av i officiella handlingar föreliggande fakta. Ur hans 50 sidor långa inlaga,¹ som finns bifogad Humanistiska Sektionens i Lund protokoll av den 6 februari, vill jag här *som exempel* anföra några av dessa fall.

1) »Under de 46 terminer denna undervisning² pågått har sålunda, så vitt jag av föreläsnings- och studentkataloger kunnat finna, kurser i *modärn ryska*, som annonserats avse »nybegynnare», endast förekommit under 12 terminer och då vanligen blott upptagit *halva* undervisningstiden (2 timmar i veckan av de 4) och liknande kurser i *polska* »för nybegynnare» blott under 7 terminer (likaledes endast under *halva* timantalet), varemot den återstående tiden och terminerna egnats dels åt litteraturföreläsningar för sådana, som redan genomgått nybörjarstadiet (ryska halva timantalet under 14 terminer, polska d:o 6 timmar), dels åt *foroslaviska* (kyrkslaviska), *litauiska*, *nybulgariska*, *serbiska*, *čechiska*, *lillryska*, *kroatiska*, *allmän slavisk filologi*, *gammlaryska krönikor*, *rysk litteraturhistoria* etc. (halva timantalet under mer än 40 terminer), och lärar därvid den praktiska nybörjarundervisningen varit hänvisad till andra och yngre krafter. Jag minnes ock från min egen studietid, som inföll under de tidigare åren, huru vi, som icke voro lingvister, men för andra ändamål önskade lära

¹ Prof. Clason hade anhållit att, fastän tjänstledig, få handlingarna i målet remitterade till sig i Stockholm för att såmedelst bli satt i tillfälle att till protokollet yttra sig.

² D. v. s. undervisningen i slaviska språk i Upsala.

ryska, fingo gå och vänta på att någon nybörjarkurs skulle annonseras, och det har icke varit minst med hänsyn härtill, som jag för den nu ifrågavarande platsen i Lund så starkt som skett betonat *det rent praktiska behovet.*»

Yttrandet är vilseledande. Saken förhåller sig inte alldeles så som prof. Clason, oaktat han bort veta bättre, här velat göra troligt. Faktum är, att prof. Lundell i medeltal vartannat år givit en kurs för »nybörjare» i ryska, och dessa kurser ha varje gång med 2 timmar i veckan pågått *två terminer i sträck* med samma åhörare. Det är egendomligt för prof. Clasons betraktelsesätt och argumentering att endast räkna den första av dessa terminer som kurs för »nybörjare», varigenom han lyckats reducera tiden för den praktiska undervisningen i ryska för nybörjare *till hälften av den verkliga*. Det samma gäller om *polskan*, för vilken prof. Clason anger 7 terminer i st. f. dubbla antalet. För övrigt har det mer än en gång hänt, att prof. Lundell, sedan han två terminer givit en nybörjarkurs i ryska, omedelbart därefter den tredje terminen föreläst en modärn rysk text för dem, som varit med om nybörjarkursen, en anordning som visat sig vara synnerligen praktisk och välbehöflig. Även föreläsningarna över alla de övriga av prof. Clason uppräknade språken ha till stor del just avsett nybörjarstudier.

2) Prof. Clason har som bilaga till sitt yttrande fogat det referat, som i 1907 års statsverksproposition lämnades av hans (Clasons) ursprungliga av samtliga myndigheter i Lund biträdda förslag rörande platsen ävensom av Kanslersämbetets förord för densamma. Prof. Clason menar, att det därav framgår, »att hos förslagsställarna det filologiska intresset av platsen — lingvistens intresse att handledas i studiet av en egenartad språkfamilj — alldeles trädde i bakgrunden *för det allmänt kulturella och praktiskt nationella behovet.*»

Prof. Clason refererar här oriktigt sin egen tidigare framställning i saken. Läser men den av prof. Clason citerade och till hans yttrande i sin helhet fogade bilagan, skall man finna, att de filologiska och lingvistiska synpunkterna ingalunda »trädde i bakgrunden» utan blevo *minst lika starkt om ej mer betonade än* »det allmänt kulturella och praktiskt nationella behovet» jfr citaten i min skrift »Slaviska språk i Lund», (sid. 3 f.) samt hela det första stycket i den citerade statsverkspropositionen.

3) Prof. Clason citerar ett yttrande av den berömde språkvetenskapsmannen Karl Verner i Köpenhamn. Yttrandet i fråga, som avgavs 1891, när »den då nyinrättade *professuren* i slaviska språk i Upsala skulle besättas», innehöll bl. a.: »da en videnskabelig og en praktisk undervisning ikke godt lader sig forene, har jeg hidtil arrangeret mig på den måde, at jeg halvt privat, men gratis, ved særegne kurser søger at tilfredsstille de sistnævnte¹ tilhøreres krav om læse-, skrive- og taleøvelser». Prof. Clason citerar detta yttrande för att styrka, att »olika läraregärningar ha olika uppgifter, professorer en, lärare på nybörjarstadiet en annan». Skulle detta yttrande här ha någon beviskraft, hade prof Clason också bort styrka, att dessa olika uppgifter ej kunna tillfyllestgöras av en och samma person. Nu visar ju dock yttrandet raka motsatsen, nämligen att en lingvist som Verner ingalunda försummade den sida av undervisningen, som prof. Clason anser vara huvudsak i fråga om befattningen i Lund. — Hade sådana synpunkter, som prof. Clason företräder, fått göra sig gällande i Köpenhamn, så hade Verner aldrig kunnat få lärarplatsen där i slaviska språk, oaktat han jämte sin egenskap av vetenskapsman även var praktiskt hemmastadd i de slaviska språken. Verners exempel visar ju alldeles

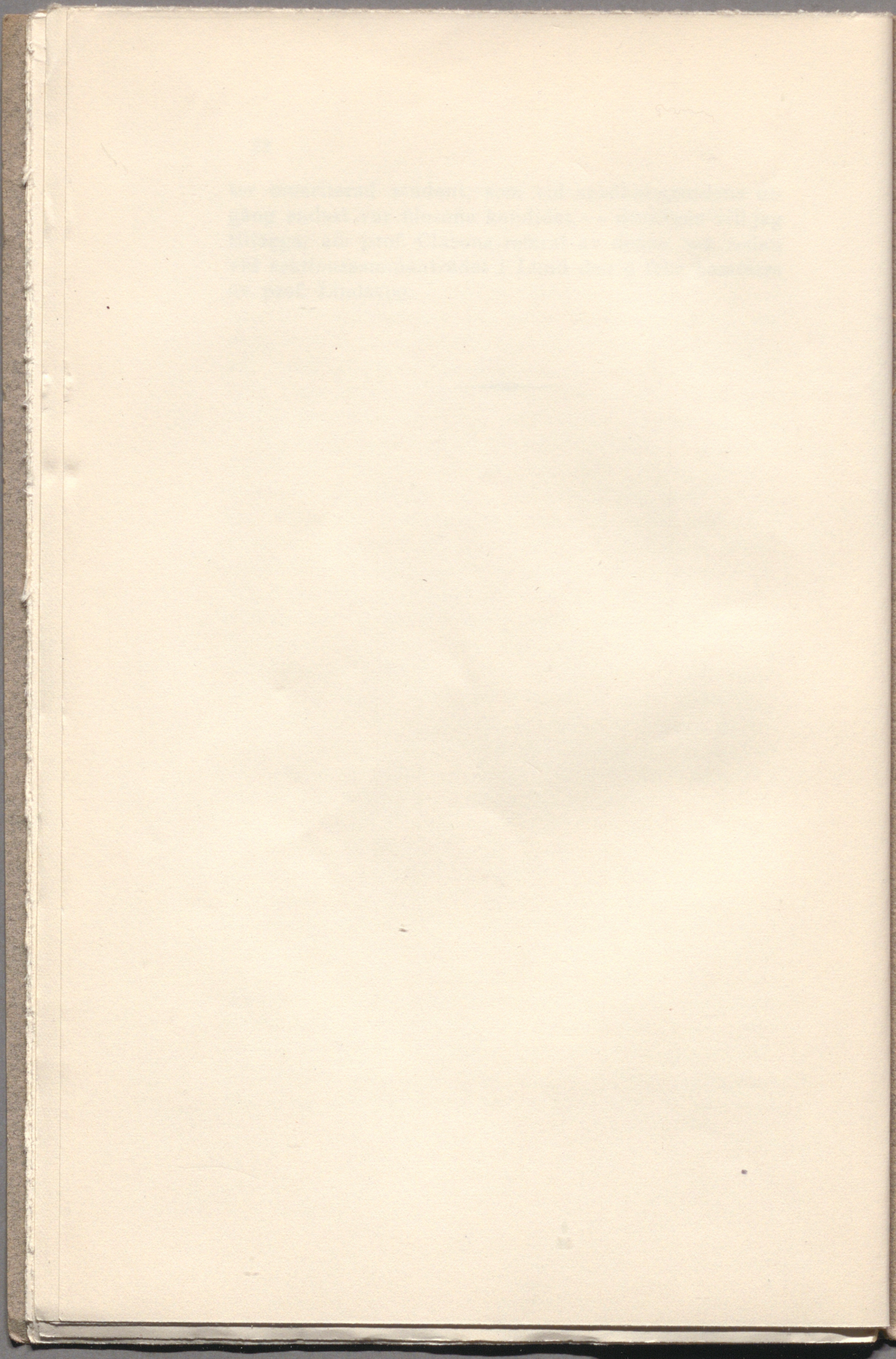
¹ D. v. s. deras som »av uteslutande praktiska skäl önskade tillägna sig ett eller annat slaviskt språk».

tydligt, att en förtjänt lingvist även kunnat inlägga stora förtjänster med avseende på den praktiska undervisningen i sitt ämne, alltså motsatsen till hela den tankegång, som för prof. Clason är kännetecknande.

4) Prof. Clason anför ett bekant fall från Upsala, nämligen frågan om vikarie i romanska språk (april 1906). Valet gällde här två docenter, Staaff och Rydberg, av vilka den senare var och ännu är lektor vid Upsala h. allm. lärov. Vid frågans behandling i Sektionen erhöll Staaff 6 röster (professorerna v. Friesen, Persson, Johansson, Lundell, P. A. Geijer och Schück) och Rydberg 6 röster (professorerna Zetterstéen, Edén, Wide, Erdmann, Boethius och Danielsson). Genom Dekanus' utslagsröst erhöll Staaff förordnandet. — Denna fråga relateras av prof. Clason på följande sätt: »Upsalasektionens majoritet — *filologerna*, professorerna von Friesen, Persson, Johansson, Lundell, P. A. Geijer, samt universitetets rektor prof. Schück — beslöt emellertid att framför den mer meriterade, men vid läroverket fast anställde föreslå den *obefordrade* aspiranten». — Prof. Clason underlåter alltså att omnämna att lika många (6 st.) röstade på Rydberg, och att det alltså endast var Dekanus' utslagsröst, som afgjorde saken. Han stryker under ordet *filologerna*, oaktat å andra sidan röstade 4 filologer (alltså endast en mindre). Vad som egentligen var avgörande för frågan var ej heller som prof. Clason menar doc. Rydbergs egenskap av lektor (vilket visserligen framhölls), utan det var, att doc. Staaff (som för övrigt förordades av professorn i ämnet, vilket för många var bestämmande) innehade docentstipendium. — För övrigt är detta ej, som prof. Clason påstår, »ett i vissa avseenden *analogt fall*», ty det var här fråga om *två mycket meriterade docenter*, där Sektionen utan tvivel hade svårt att avgöra, vem som var den mest meriterade, under det att i fråga om platsen i slaviska språk i Lund det är fråga om en i alla avseenden väl vitsordad docent och en i väsentliga punk-

ter omeriterad student, som vid ansökningstidens utgång endast var filosofie kandidat. — Stutligen vill jag tillägga, att prof. Clasons referat av denna sak redan vid sektionssammanträdet i Lund den 6 febr. bemöttes av prof. Lindskog.

Uppsala 1908. Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.-B.